

Kovács Attila

KOLONIZÁCIÓ LENDVAVIDÉKEN A KÉT HÁBORÚ KÖZÖTT

Lendvavidék az 1991-ben önállósult Szlovénia északkeleti csücskében található (lásd az 1. számú térképet). Szlovéniában, őshonosan, két nagyobb tömbben élnek a magyarok: Lendvavidéken és az Órségben, szlovénul Gorickóban (lásd a 2. számú térképet). Az említett vidékeken élő magyarokat az irodalmi nyelv, a sajtó, de még a köznyelv is a Muravidék elnevezéssel foglalja egy csoportba. Erre 1945 után lett szükség, hiszen egy névvel kellett elnevezni a magyar őslakosságot. Nem illett rájuk sem a jugoszláviai magyarok, sem a szlovéniai magyarok, hiszen mindkét esetben más tömegeket foglal magába a megnevezés, így maradt a Muravidék kifejezés.

1. számú térkép.

Lendvavidék leírásával már a múlt század végétől többen foglalkoztak, de igazán mélyreható vizsgálatot Szentmihályi Imre végzett 1977-ben. Megállapításai azóta is helytállóak.

Szentmihályi a következőket írja a *Hetés és Lendvavidék néprajzi sajátosságai* című tanulmányában: „A Kebele és a Mura közötti, kb. 25 településből álló terület és etnikai egység megjelölésére a Lendvavidék illetve a lendvavidéki magyar etnikai (nyelvjárási, néprajzi) csoport (lendvavidékiek) megjelölése látszik a legmegfelelőbbnek.”¹

2. számú térkép.

Szentmihályi a továbbiakban kifejti a lendvavidéki etnikai csoport kialakulásának földrajzi, társadalmi és nemzetiségi okait. Az egyik ok a terület földrajzi zártsága. Ha összevetjük a lendvavidéki sajátosságok elterjedését a terület természetes földrajzi határával, úgy ez a kapcsolat kétségtelenné válik (lásd a 3. számú térképet).

A másik ok a társadalmi eltérés. Lendvavidék keleti határainál, a Kebele pataktól nyugatra fekvő falvak mind az alsólendvai uradalomhoz tartoztak. Innét keletre már egészen más birtokviszonyok vannak (más uradalom, több birtokos, kismemesi falvak). A jórészt közbirtokossági falvak némelyikében (Külső és Belsőárd, Resznek stb.) jelentős számú kismemesség is élt.

Nemzetiségi határ több irányban van. Nyugaton és északnyugaton a szlovének találhatóak, míg délen, a Mura folyó jobb partján horvátok élnek.

A földrajzi, társadalmi és nemzetiségi határok mellett Halász Albert megemlíti még az egyházi határokat is a *Muravidék, vagy Lendvavidék? II.* című tanulmányában.² Lendvavidék népe ugyanis katolikus vallású, míg a tőle északra fekvő Órség lakói protesztánsok.

Szentmihályi 25 települést tekint a lendvavidéki magyar etnikumhoz tartozónak a századforduló táján: „Dobronak, Jósec, Zsitkóc, Bödeháza, Szombatfa, Szijártóháza, Gáborjánháza, Göntérháza, Kámaháza, Radamos, Hidvég, Bánuta, Hosszúfalu, Alsólendva, Csente, Völgyifalu, Petesháza, Hármasmalom, Alsólakos, Felsőlakos, Gyertyános, Kapca, Kót”, míg Pincét és Újfalut (ma Tornyiszentmiklós) az átmenetiek csoportjába sorolta.³

Az általam használt Lendvidék kifejezés azonban nem ugyanazokat a településeket takarja, mint Szentmihályi századfordulós Lendvidéke. 1920-ban Lendvidék településeit – Bödeháza, Gáborjánháza, Jősec, Szijártóháza, Szombatfa és Újfalú (ma Tornyiszentmiklós) – kivételével az újonnan megalakuló Szerb–Horvát–Szlovén királysághoz csatolták. Az általam elemzett Lendvidék tehát az 1920-ban SzHSz királysághoz csatolt lendvidéki településeket öleli fel. Ezek pedig a következők: Dobronak, Zsitkóc, Kámaháza, Göntérháza, Radamos, Hidvég, Bánuta, Hosszúfalú, Lendva, Csente, Völgyifalú, Petesháza, Hármasmalom, Alsólakos, Felsőlakos, Gyertyános, Kapca, Kót és Pince (lásd az 3. számú térképet).

3. számú térkép.

A Magyar Szent Korona Országainak 1910. évi népszámlálási adatai szerint Lendvidéken a lakosság anyanyelvi megoszlása a következő volt:

Település neve	Összlakosság	Ebből			
		magyar	szlovén	egyéb	magyarok%
Alsólakos	375	367	4	4	97.9
Felsőlakos	619	612	0	7	98.9
Bánuta	118	118	0	0	100
Csente	860	694	163	3	80.7
Dobronak	1478	1467	7	4	99.3
Gyertyános	569	569	0	0	100
Göntérháza	417	408	6	3	97.8
Hídvég	219	218	0	1	99
Hosszúfalu ⁴	1495	1062	417	16	71
Kámaháza	150	150	0	0	100
Kapca	725	600	124	1	82.7
Kót	234	204	29	1	87.1
Lendva ⁵	2729	2375	283	71	87
Petesháza	900	848	36	16	94
Pince	404	398	1	5	98.5
Radamos	658	644	13	1	97.8
Völgyifalu	608	597	10	1	98.2
Zsitkóc	286	276	9	1	96.5
Összesen	12844	11607	1102	135	
Százalék	100%	90.37%	8.58%	1.05%	

1. táblázat: Lendvidék 1910-es népszámlálási adatai településenként. (Forrás: A Magyar Szent Korona Országainak 1910. évi népszámlálása. Bp. 1912 első kötet 78–81 old.) Megjegyzés: A szlovéneket vend néven tartották nyilván és az egyéb kategóriába sorolták

Mint ahogy az a számokból is látszik, Lendvidék össztlakosságának 90,37%-a vallotta magát magyar anyanyelvűnek, 8,58%-a szlovénnek, és 1,05%-a az egyéb kategóriába számított. A Lendvidéken található 18 település közül háromban nem haladta meg a magyarok aránya a 85%-ot. Ezek pedig a következők voltak: Hosszúfalu, Csente és Kapca. Göncz László a *Fejezetek Lendva történetéből 1920-ig* című könyvében a következőket írja: „Elképzelhető, hogy a Lendvahegy 19. század végi, túlnyomórészt szlovén nemzetiségű lakossága a 18. században telepedett le állandó jelleggel e vidéken, mivel a szorgalmas »vend vincelléreket« szívesen alkalmazták a szőlőművelési munkálatokban.”⁶ Valószínű, hogy a 18. században betelepülő

szlovének egy része Hosszúfaluban, pontosabban Hosszúfaluhegyen telepedett le. Hasonló a helyzet Csente esetében is. Csente össznépe ssége a szőlőhegyekbe való betelepedésnek köszönhetően 1880-tól 1910-ig több mint a duplájára nőtt.⁷ Csente esetében is feltételezhetjük, hogy a szőlőhegyekbe betelepedett vincellérek egy részét szlovének alkották.

Kapca esetében a szlovének viszonylag magas aránya a falu határmenti-ségéből ered, hiszen a falu a magyar–szlovén nyelvhatáron fekszik.

A trianoni döntés következtében Lendvavidéket az újonnan megalakuló SzHSz királysághoz csatolták. Az új állam 1921-ben általános népszámlálást rendelt el. Lendvavidéken a következő adatok születtek:

Település neve	Összlakosság	Ebből			
		magyar	szlovén	egyéb	magyarok%
Alsólakos	376	336	33	7	89.40
Felsőlakos	653	614	30	9	94
Bánuta	132	132	-	-	100
Csente	945	715	230	-	75.70
Dobronak	1492	1362	112	18	91.30
Gyertyános	603	568	26	9	94.20
Göntérháza	419	414	3	2	98.80
Hídvég	248	247	-	1	99.60
Hosszúfalu ⁸	1472	970	499	3	65.90
Kámaháza	160	151	9	-	94.40
Kapca	744	620	107	17	83.30
Kót	237	183	54	-	77.20
Lendva ⁹	2529	1533	840	156	60.60
Petesháza	933	858	50	25	92.00
Pince	455	446	1	9	98
Radamos	605	593	11	1	98
Völgyifalu	620	603	12	5	97.30
Zsitkóc	296	242	39	15	81.80
Összesen	12919	10587	2056	276	
Százalék	100%	81.95%	15.91%	2.14%	

2. táblázat. Lendvavidék 1921-es népszámlálási adatai. (Forrás: *Prekmurje. Seznam občin*. Murska Sobota, 1921)

Lendvavidéken az 1921-es népszámlálás 10587 magyar anyanyelvű személyt talált, ami az össznépe sség 82%-át tette ki. Ez az 1910-es adatokhoz képest kb. 8%-os csökkenést jelentett. A magyar anyanyelvű lakosság szá-

mának csökkenése, illetve a szlovén és egyéb anyanyelvű lakosság számának növekedése főleg két okra vezethető vissza. Az egyik a magyar nemzeti-ségű hivatalnokok, köztisztviselők stb. elmenekülése, ill. elűzése és a helyükre szlovén és más nemzetiségű hivatalnokok betelepítésében keresendő. A másik fontos ok pedig az 1910-es népszámlálásnál magukat magyaroknak valló szlovének eltűnése volt, akik az impériumváltás után – immár ellentétes érdekből – szlovén anyanyelvűnek vallották magukat.

Négy településen volt 80%-nál kevesebb a magyarok aránya. Ezek: Lendva (61%), Kót (77%), Hosszúfalva (66%) és Csente (76%). A többi 14 településen is nőtt a szlovének száma, de ennek ellenére a magyar lakosság aránya meghaladta a 80%-ot, sőt a 14 helységről 11-ben a 90%-ot is.

Sándor régens 1919. január 6-i proklamációjában a következőket mondta: *„Akarom, hogy azonnal kezdődjék el a földkérdés igazságos megoldása, a földesúri nagybirtok és a robot megszüntetése. Mindkét esetben az egykori tulajdonosok igazságos kárpótlásban részesülnek, a földet pedig a szegény földművelők között szétosztják. Minden szerb, horvát szlovén saját földed ura légy.”*¹⁰

A földreform törvényes alapjait már 1919-ben elkezdték lerakni. Lendvidéken egyedül Eszterházy Miklós herceg birtokai kerültek felosztásra. A hercegtől a földreform számára kb. 16000 kataszteri hold földet foglaltak le, amelyből 7000 kataszteri holdat az erdők tettek ki. A földreformmal együtt járt a kolonizáció is.

Már 1920 nyarán az a hír terjedt el Lendvidéken, hogy tengeremléki menekülteket akarnak betelepíteni az Eszterházy birtokokra. Ez ellen nem csak a magyar, hanem az itt élő szlovén népesség is tiltakozott. A Novine című újság a következőket írta: *„A Murántúlon [Ljubljánából nézve, a szerző] még annyi föld sincs, hogy a mi [muravidéki, a szerző] szegény és nincstelen népünk, amely a földet nagyon is használná, kielégíteni... Minek hozzánk idegeneket betelepíteni? Így is elég sűrűn lakott a Murántúl.”*¹¹ Ennek ellenére 1921. június 1-én megalakult az első telepes falu, Petesháza-major. 1935-ben a kolónia 42 családot számolt, 240 fővel. A 42 családból 31 menekült volt Goricából (Görz) és Isztriából. A második betelepítés 1922-ben volt, amikor Benice néven új települést létesítettek 32 családdal, 161 családtaggal. Mindnyájan Gorica és környékéről származó menekültek voltak.

Közben újabb csapás érte az itt élő magyarságot. 1923 október 4-én a maribori Agrár Hivatal határozatot bocsátott ki, mely alapján a magyar és más nemzetiségű – szlovén, szerb és horvát kivételével – bérlővel 1924. október 1-én fel kell bontani a szerződést, és az így szabaddá vált Eszterházy-birtokot a szlovének és a telepesek között kell felosztani.

Ezek után következett a legnagyobb betelepítés. Ezt az 1925-ös év folyamán hajtották végre. Hidvégre 73 családot 473 családtaggal, Gyertyánosba 38 családot 243 családtaggal telepítettek. Ezek a betelepülők egy fő kivételével mind murántúli szlovének voltak.

Még ugyanebben az évben Pince határában új települést létesítettek Pince-major néven 50 családdal, 263 családtaggal. A telepesek legnagyobb része Isztriából és Gorica környékéről menekült el az olasz fasiszták elől.

A háború után a Dobronaki határban lévő Ginyóci erdőt a Našicka rt. 1929-re 100 hold területen teljesen kivágta. Ezek után a cserföldi (Crenšovci) agrárszövetség Klekl József nyugalmazott plébános elnökletével 1930. augusztus 22-én kérvénnyel fordult a földművelési miniszterhez hogy engedélyezze, hogy a volt erdő területét szántófölddé változtassák, ahol egy új telepes falut hozhassanak létre. Kérvényét azzal indokolta, hogy a szlovén betelepítéssel a Dobronaki plébánia kerülete szlovénebb jelleget öltene és így könnyebb lenne a vidék szlovénesítése. Klekl kérvényébe még azt is belefoglalta, hogy az új település neve Petrovoselo (Péterfalva) lenne, amivel a királyi trónörökös és ezzel a király iránti hűségüket is kifejeznék. A miniszter azonban nem adott engedélyt a betelepítésre.

1931-ben mégis tovább folytak a telepítések, igaz nem Dobronakra, hanem Kámaházára. Ide az év folyamán 21 családot telepítettek, 101 családtaggal.

A következő évben, 1932-ben Hosszúfaluba jöttek telepesek: 12 család, 55 családtaggal. A Kámaházába és Hosszúfaluba telepített kolonistákat már kész házak várták, míg a korábban betelepített telepesek saját erejükből építették fel a házaikat.

A telepes falvakba végül 268 családot telepítettek 1509 családtaggal, akik között 1946 kat. hold földet osztottak szét.¹²

A telepeseket két nagyobb csoportra lehet bontani. Az egyik csoportot a murántúli szlovének alkották, akik 1920-ig a Magyar Királyság alattvalói voltak. A másik csoport pedig főleg tengermelléki, Isztria, Goricia (Görz) környéki és az Isonzó (Soca) völgyéből a háború miatt elmenekült ill. evakuált szlovénekből és horvátokból került ki, akik 1920 előtt az Osztrák–Magyar Monarchia osztrák részéhez tartoztak.

A Mariborban székelő Területi Agrár Hivatal 1930. február 17-én a bannak küldött jelentésében leírja a telepítések igazi voltát: *„A kolonizáció célja a határmenti falvakban tömbben élő magyar lakosság felhígítása és a szlovén lakosság megerősítése volt...”*¹³

Eszterházy Miklós hercegtől végül 7804 kataszteri hold földet foglaltak le a földreform számára. Ebből 1946 kataszteri holdat a kolonisták között osztottak szét. A többi, 6014 kataszteri hold földet Murántúl lakossága között parcelláztak fel, de ezek között csak elvéve akadt magyar nemzetiségű személy. Ennek okát az 1921-es, 1922-es és a már említett 1923-as miniszteri rendeletekben kell keresnünk, amelyek a magyar nemzetiségű személyeket kizárták a földreformból.¹⁴

A betelepítésekkel és a földreformmal az állam kettős célt ért el. Egyrészt a lendvavidéki magyar tömböt vegyítette szlovén és más délszláv nemzetiségű személyekkel, másrészt a földreformból kizárt magyarokat szülőföldjük

elhagyására kényszerítették, hiszen a mindennapi kenyérüket – földszüke miatt – máshol voltak kénytelenek megkeresni.

Kolónia	Családok/Családtagok száma	Kiosztott földterület nagysága kataszteri holdban
Petesháza-major	42/240	238
Benice	32/161	296
Hidvég	73/473	485
Pince-major	50/236	359
Gyertyános	38/243	300
Kámaháza	21/101	178
Hosszúfalu	12/55	90
Összesen	268/1509	1946

3. táblázat. A telepések családok és családtagok számadatai és a kiosztott földterület nagysága (Forrás: Miroslav Kokolj: *Prekmurski Slovenci 1919–1941*. Murska Sobota, 1984 593–607 old.)

JEGYZETEK

1. Szentmihályi, 1977. 39.
2. Halász Albert, 1996. 77–86.
3. Szentmihályi, 1977. 38.
4. Hosszúfaluhegy lakosságát Hosszúfalunál tüntették fel.
5. Lendvahegy és Hármasmalom lakosait Lendvához számították.
6. Göncz, 1996. 88.
7. *Magyar Szent Korona Országainak 1910. évi népszámlálása*. Bp. 1912 első kötet 776.
8. Hosszúfaluhegy lakosságát Hosszúfalunál tüntették fel.
9. Lendvahegy és Hármasmalom lakosait Lendvához számították.
10. Kokolj, 1984. 487.
11. Uo. 593.
12. Uo. 596–605.
13. Uo. 605.
14. Fujs, 1990. 156.

IRODALOM

CEPIC, Zdenko

1995 *Agrarna reforma in kolonizacija v Sloveniji (1945–1948)*. Maribor.

FJUS, Metka

1990 A határmenti kolonizáció a lendvai járásban a két háború között. *Naptár '91*, Lendva. 155–158.

GÖNCZ László

1996 *Fejezetek Lendva történetéből 1920-ig*. Lendva.

HALÁSZ Albert

1995 Muravidék, vagy Lendvidék? *Naptár '96*, Lendva. 80–86.

1996 Muravidék, vagy Lendvidék? II. *Naptár '97*, Lendva. 77–86.

KOKOLJ, Miroslav

1984 *Prekmurski Slovenci 1919–1941*. Murska Sobota.

SZENTMIHÁLYI Imre

1977 Hetés és Lendvidék néprajzi sajátosságai. *Zalai Gyűjtemény*, 7. Zalaegerszeg.

VARGA Sándor

1994 A szlovéniai magyarok helyzete 1919-1941 között. *Muratáj I.* Lendva-Lendva. 77–88.

